

Miejsce szkolnictwa specjalnego w oświacie

Stosownie do treści art. 71b ustawy o systemie oświaty *„Kształceniem specjalnym obejmuje się dzieci i młodzież niepełnosprawne, niedostosowane społecznie i zagrożone niedostosowaniem społecznym, wymagające stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy. Kształcenie to może być prowadzone w formie nauki odpowiednio w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych, przedszkolach i szkołach lub oddziałach integracyjnych, przedszkolach i szkołach lub oddziałach specjalnych, innych formach wychowania przedszkolnego i ośrodkach, o których mowa w art. 2 pkt 5¹.”*

Warto zwrócić uwagę na sposób w jaki ustawodawca wymienia szkoły, w których realizowane będzie kształcenie specjalne, używając formuły, że *„może być prowadzone”* również w przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych. Tym samym realizowana jest konstytucyjna zasada dostępności do wszystkich rodzajów i typów szkół niezależnie od niepełnosprawności, a wyrażona w art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w brzmieniu: *„Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. (...) Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.”*, a *„Władze publiczne zapewniają obywatelom powszechny i równy dostęp do wykształcenia.”* – art. 70 ust. 4 zd. 1 Konstytucji RP.

Sama ustawa o systemie oświaty nie definiuje pojęcia niepełnosprawności, niedostosowania społecznego czy też zagrożenia niedostosowaniem społecznym, zatem legalnych definicji tych pojęć należy szukać w całym systemie prawnym.

¹ Ośrodki o których mowa w art. 2 pkt 5 ustawy o systemie oświaty: młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, a także ośrodki umożliwiające dzieciom i młodzieży upośledzonej umysłowo w stopniu głębokim (art. 16 ust. 7 u.o.s.o.) regulowanym ustawą z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz.U.2011.231.1375 ze zm.) oraz dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym z niepełnosprawnościami sprzężonymi realizację odpowiednio obowiązku, o którym mowa w art. 14 ust. 3- tj. dziecko w wieku 5 lat obowiązane odbyć roczne przygotowanie przedszkolne w przedszkolu, oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej lub w innej formie wychowania przedszkolnego - a także obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych² w art. 1 za osobę niepełnosprawną uznaje osoby, których niepełnosprawność została potwierdzona orzeczeniem:

- a) o zakwalifikowaniu przez miejski/powiatowy zespół ds. orzekania o niepełnosprawności do jednego z trzech stopni niepełnosprawności – tj. lekki, umiarkowany, znaczny i dotyczy wyłącznie osób powyżej 16 r.ż.
- b) o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych³ – dotyczy osób pełnoletnich,
- c) o niepełnosprawności, wydanym przez miejski/powiatowy zespół ds. orzekania o niepełnosprawności przed ukończeniem 16 roku życia – wówczas orzeczeniem zalicza się dziecko do osób niepełnosprawnych, nie określając stopnia niepełnosprawności.

Należy jednak podkreślić, że uzyskanie wyżej wspomnianego orzeczenia, nie przesądza niepełnosprawności ucznia i objęcia go kształceniem specjalnym, albowiem takie uprawnienie zostało udzielone przez ustawodawcę poradniom psychologiczno – pedagogicznym na podstawie art. 71b ust. 3-3b ustawy o systemie oświaty⁴ i delegacji zawartej w art. 71b ust. 6 cyt. ustawy.

Poszukiwanie natomiast definicji legalnej niedostosowania społecznego skutkuje wieloma niepowodzeniami, jednak uwzględniając charakterystykę tego pojęcia na płaszczyźnie nauk z zakresu psychologii, pedagogiki, gdzie podkreśla się: element zaburzeń charakterologicznych, wyrażający się wzmożonymi i długotrwałymi trudnościami w dostosowaniu się do normalnych otaczających warunków społecznych i realizacji zadań życiowych jednostki (Otton Lipkowski), czy też rodzaj dezadaptacji społecznej, pozostającej w konflikcie z normami społecznymi, lub zaburzeniu sfery emocjonalno – wolowej oraz rozwoju charakteru i osobowości, zakłócających relacje społeczne między jednostkami (Halina Spionek). W świetle prawa najbliższe temu jest definicja demoralizacji sformułowana w art. 4 § 1 ustawy z dnia 26 października 1982r. o postępowaniu

² Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz.U.2011.127.721 ze zm.).

³ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U.2015.748 ze zm.)

⁴ Ustawa o systemie oświaty, op.cit.

w sprawach nieletnich⁵, gdzie podstawą definicji jest określenie zachowań które świadczą „(...) o demoralizacji nieletniego, w szczególności naruszanie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierzędu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych...”.

Przepis art. 71b ust. 1 ustawy o systemie oświaty⁶ konstatuje, że objęcie nauczaniem dziecka i ucznia niepełnosprawnego, niedostosowanego społecznie lub zagrożonego niedostosowaniem społecznym oznacza, w świetle art. 71b ust. 1b ustawy o systemie oświaty⁷, dostosowanie programu wychowania przedszkolnego lub programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych zdeterminowanych niepełnosprawnością lub niedostosowaniem.

Istotne do podkreślenia jest zdefiniowanie pojęcia „dostosowanie” i interpretacji tego pojęcia należy szukać w wykładni językowej, literalnej.

Słownikowe wyjaśnienie pojęcia ‘dostosować’ odwołuje do kolejnego pojęcia „dostosowywać” co oznacza „powodować, że coś staje się odpowiednie; dopasowywać”⁸, lub „zrobić odpowiednim, dopasować, dostroić (...) – umieć dostosować się do każdej sytuacji, do zmienionych warunków.”⁹

Zatem wykładnia art. 71b ust. 1b ustawy o systemie oświaty winna zmierzać do formułowania tezy, że dostosowanie programu nauczania oznacza jego dopasowanie do możliwości ucznia i w żadnym razie nie może być synonimowana z pojęciem obniżenia programu. Dostosowanie musi znaleźć swoje odzwierciedlenie w treści programowej określonej w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół¹⁰, a dostosowanie dotyczyć będzie metod i form pracy z uczniem.

⁵ Ustawy z dnia 26 października 1982r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2014r., poz. 382 ze zm.)

⁶ Ustawa o systemie oświaty, op.cit.

⁷ Ibidem

⁸ B.Dunaj (red.), Słownik współczesnego języka polskiego, Warszawa 2001, s.194.

⁹ E. Sobol (red.), Mały słownik języka polskiego, Wyd. PWN, Warszawa 1999, s.150.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz.U. z 2012, poz. 977 ze zm.)

Dostosowując program, dokonuje się tego na podstawie opracowanego dla ucznia indywidualnego programu edukacyjno – terapeutycznego, mając na względzie zarówno potrzeby rozwojowe, edukacyjne i możliwości psychofizyczne ucznia, a także zwarte w orzeczeniu o potrzebie kształcenia zaleceń.